

เทศน์เช้า วันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๕๐

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาพูดถึงธรรมะ เห็นไหม เวลาธรรมะ พูดถึงธรรมะแล้วก็มองด้านเดียว ถ้าพูดถึงโลกเราก็มองโลกด้านเดียว อยู่กับโลกด้านเดียวเลย แต่ความจริงมันมี ๒ ด้าน กุศล-อกุศล ธรรมะขาวกับธรรมะดำ นี่ความทุกข์ก็เป็นธรรม ทุกอย่างก็เป็นธรรม แต่มันเป็นสิ่งที่ไม่ปรารถนา เห็นไหม แต่สิ่งที่ปรารถนามันก็ไม่อยู่กับเรา มันเป็นสมุทัย “ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค”

นี่ฟังประวัติอาจารย์จวน เห็นไหม ว่าเขานิโรธๆ นิโรธเข้าไม่ได้ นิโรธอย่างนั้นเป็นนิโรธโดยสัญญา นิโรธโดยโลกใจ ถ้าคำว่า “นิโรธ” มันต้องมีเหตุมีผล ถ้ามีเหตุมีผลมันชำระของมันไปเอง แล้วมันเป็นนิโรธมันดับสนิท มันดับจริงๆ นั่นนิโรธแท้ในอริยสัจ แต่เวลาเข้ามานสมาบัติ เข้านิโรธสมาบัติ เข้าว่ากันไป มันเป็นนิโรธปลอมๆ ใจ มันเป็นนิโรธปลอมๆ มันก็ดับด้วยปลอมๆ ความทุกข์เราต้องการดับ มันดับไม่ได้

แล้วเราก็ห่วงกัน ห่วงอนาคตนะ ทุกคนมองห่วงอนาคตแต่ไม่คิดถึงปัจจุบันเลย ถ้าเป็นปัจจุบัน ถ้าสุกโตตอนนี้สุกโต ถ้าปัจจุบันนี้เรามีความสุขเรามีความสุขนะ อนาคตมันก็พอไปได้ แต่ที่เราไปห่วงอดีตอนาคตกัน แต่ถ้าธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกมาให้แก้ที่ปัจจุบันนี้ ถ้าแก้ปัจจุบันนี้เราก็แก้กันในปัจจุบันนี้ ปัจจุบันของเรานี้ก็เป็นสมมุติ สมมุตินะ เพราะมันเคลื่อนตลอดเวลา

แต่ถ้าจิตมันเข้าไปเป็นสมาธินี้ มันเป็นสากล สิ่งที่เป็นสากลอันนี้เข้าไปแก้กันตรงนั้น เพราะอะไร? เพราะมันมีโอกาสไง เพราะอะไร? เพราะขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปปนาสมาธิ อัปปนาสมาธิมันจะละเอียดลึกซึ้งเกินไป เราเข้าไปจนทำอะไรไม่ได้ต้องถอนออกมา พอดถอนออกมา เห็นไหม คำว่าเข้าไปและถอนออกมานี้มันมีเจริญแล้วเสื่อม ขณะที่มันเจริญขึ้นมาแล้วมีโอกาสที่ได้วิปัสสนานี้ ตรงนั้นมันมีโอกาสได้ทำ มันถึงเป็นปัจจุบันใจ มันเป็นปัจจุบันเพราะ

อะไร? เพราะมันเป็นสมาธิใช่ไหม มันไม่มีอดีตอนาคต มันเป็นปัจจุบันอยู่ มันถึงไม่มีกาลเวลา เห็นไหม

เวลาเราเข้ามาสมาบัติกันหรือว่าเข้าสมาธิกันนี้ ไปนรกสวรรค์สิ ไปเห็นนรกสวรรค์กันนี้ เพราะอะไร? เพราะมันเข้าไปถึงตัวจิตเดิมแท้ ตัวจิตที่ว่ารู้ รู้ต่างๆ นี้ ความรู้อันนี้มันไปเกิดที่ไหนก็ได้ มันเป็นไปก็ได้ แต่ถ้าพอออกมาสู่โดยสมมุติ เห็นไหม พอสมมุติแล้วเป็นมนุษย์ใจ มนุษย์เราที่ ๒๔ ชั่วโมง มนุษย์ของเทวดา ของอินทร์ ของพรหม มนุษย์เป็นสมมุติหมดนะ เทวดา อินทร์ พรหม เป็นสมมุติหมดเลยเพราะอะไร? เพราะเขามีวาระของเขา เขาต้องเปลี่ยนแปลงวาระของเขา

ในปัจจุบันนี้เราก็เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่เราไม่เห็น เราไม่เห็นแล้วเราไม่เข้าใจ เห็นไหม พอเราไม่เห็นแล้วเราก็ไม่เข้าใจ เราก็จะแก้อะไรไม่ได้เลย เพราะสิ่งนี้มันเป็นสิ่งที่บังตาไว้ สิ่งนี้บังตาไว้ให้เราเคลื่อนไปตลอดเวลา มันไม่เป็นปัจจุบัน มันถึงแกกเลสไม่ได้ มันไปรู้ไปเห็น ธรรมชาติของคนอื่นใจ ถ้าเป็นธรรมชาติของคนอื่นมันจะแก้ไขเราได้อย่างไร เหมือนกับเห็นสมบัติของคนอื่น สมบัติของคนอื่นเป็นสมบัติของเขา สมบัติของเราเป็นสมบัติของเรา

แล้วสมบัติของเราละ ถ้าสมบัติของเราแบบนี้ มันก็เป็นปัจจุบันนี้ มันก็ว่าเป็นเราแต่มันก็ห่วงอนาคต เห็นไหม ว่าจะเป็นอย่างนั้นจะเป็นอย่างนี้ ทุกข์ยากไปหมดเลย แล้วถ้าปัจจุบันมันดีนะ อนาคตมันเป็นไปตามธรรม ตามกรรมต่างๆ ที่มันสภาวะมา กรรมดีมันก็ไปทางที่ดี แล้วปัจจุบันมันแก้ไขตรงที่ดีนี้ ถ้าทางที่ดีสิ่งที่เป็นไปดีนะ ไปดีแต่ถึงสภาวะที่มันเกิด

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พราหมณ์นิมนต์ไว้ เห็นไหม ต้องฉันท้าวกล้องที่เขา เลี้ยงม้านะ เวลาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังมีวาระที่ว่ามันมีผลของกรรม เห็นไหม ถ้าวาระของเรา กรรมมันมาสภาวะแบบนั้น เราก็เป็นสุคติอยู่

อย่างเช่น ในปัจจุบันนี้เราเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา มันมาจากไหนล่ะ เราถึงว่ามีการเจ็บไข้ได้ป่วย แล้วในปัจจุบันนี้ละ คุณสิ ในร่างกายเรามันแปรสภาพตลอดมันป่วยไหมล่ะ มันก็ป่วยของมัน มันก็แปรสภาพของมันตลอดเวลา แปรสภาพแบบนี้ถ้าเรารักษาของเราได้ เราออกกำลังกายของเรา เรารักษาร่างกายของเรา ร่างกายเราแข็งแรงนี้ อย่างนี้มันก็อยู่สุขสบายขึ้นมาพักหนึ่ง อยู่สุขสบายชั่วคราวนะ เพราะถึงที่สุดแล้วมันต้องพลัดพราก ไม่มีสิ่งใดคงที่ตลอดไป เป็นไปไม่ได้ สิ่งที่จะคงที่นี้เป็นไปไม่ได้

แต่เราอาศัยมันไป เพราะคำว่าอาศัยเราก็อ้าง อ้างแต่สิ่งที่เป็นภายนอก แล้วสิ่งที่ไปรักษา เขาละ สิ่งที่เราพึ่งพิงว่าร่างกายของเรา สิ่งที่เราพึ่งพิงนี่มันคืออะไร? มันคือความรู้สึก เห็นไหม ความรู้สึกนี่ที่ว่ามันเป็นนามธรรม ที่มันจับต้องไม่ได้นี่ แต่ถึงจริงๆ แล้วนี่ถ้าควบคุมมันได้ มันรู้ ตามตลอดไป เห็นไหม รู้ตามนะเวลามันรู้ออกไปสิ่งต่างๆ นี่ ถ้าย้อนกลับไปที่มันหยุดของมันได้

ถ้ามันหยุดของมันได้ สิ่งของมันหยุดของมันได้ นี่มันหยุดเฉยๆ นะ หยุดเฉยๆ เพียงแต่ที่เรา ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ เรารู้ทันความคิดของเรา แล้วความคิดอันนี้มันแก้ไขออกไปอีกเห็นไหม มัน จะบอกว่า ตั้งแต่ความคิดนี้ มันจะคิดมันยับยั้งไปนี่เราบริหารจัดการได้หมด ถ้าบริหารจัดการได้ หมดมันจะไปไหนล่ะ มันก็อยู่ในอำนาจจัดการของเรา นี่ชำนาญในวสี

ถ้าชำนาญในวสีแล้วมันพิจารณาของเราไป ถึงที่สุดของเรา ถ้าปัจจุบันมันดี มันเห็นเป็น เรื่องของสมมุติใจ ถ้าผู้ใหญ่เห็นเด็กเล่นเป็นเรื่องของสมมุตินี้มันเห็นแล้วมันสลัดใจนะ แต่เด็กมัน สมมุติของมันไป แล้วมันก็ยึดมันของมันไป มันก็มีอารมณ์ความรู้สึกของมันไป สิ่งสภาวะแบบ นั้นอันหนึ่ง นี่เห็นไหม อยู่กับโลกเขา ถึงว่าสิ่งนี้เป็นสมมุติ มันถึงสมมุติเราก็ต้องอยู่กับเขา อยู่กับ เขาจะจนถึงที่สุดมันสลัดทิ้งออกไป ออกไปด้วยความสุกโต

แต่ถึงที่สุดสลัดทิ้งออกไปด้วยความห้วงหาอารมณ์ สลัดทิ้งออกไปด้วยมันจำเป็นต้องสลัด ทิ้งไป เห็นไหม จำเป็นต้องสลัดทิ้งไป เพราะอนาคตข้างหน้าใครจะไปรู้มัน อนาคตข้างหน้านะ เรายังมีชีวิตอยู่นี้เรามีพรุ่งนี้มะรืนนี้ เรามีถึงปีหน้าปีต่อไป เราองสถานที่ จองจัดงานกันนะ อนาคตไปก็ปีๆ คาคหมายไปตลอดเลย

แล้วเวลาจิตมันออกจากร่างไปนี่ เราไม่รู้ เราเห็นว่ามันจะไปไหน เราเห็นว่า เป็นสภาวะแบบใด เพราะอะไร? เพราะสิ่งนั้นมันเป็นสัจจะความจริง สัจจะนะ สัจจะตามกรรม ถ้ากรรมดีใครทำดีทำ ชั่ว ถ้ากรรมดีไปตามความคิดของมัน สัจจะความจริงมันไปตามกรรม ไม่มีใครไปแปรสภาพมันได้ เลย แต่ในอนาคตของเรานี้ เราจะยกเลิกอะไรก็ได้ เราจะทำก็ได้ เราไม่ทำก็ได้ เห็นไหม เรายกเลิก ได้เพราะมันเป็นสิทธิของเรา เห็นไหม

ในปัจจุบันนี้ก็เหมือนกัน ถ้าเราคิดสภาวะแบบนี้บ๊อบเราย้อนกลับมาในปัจจุบันนี้เลย ถ้าเรา รักษาของเราในปัจจุบันนี้ ถ้ามันดีในปัจจุบันนี้ เห็นไหม ปัจจุบันนี้มันดีขึ้นมาี่รักษาความรู้สึก อันนี้ไว้ละ ความรู้สึกมันเปลี่ยนแปลงตลอด อารมณ์ความรู้สึกเรานี้เปลี่ยนแปลงตลอดเลย ถ้าความรู้สึก เราสิ่งที่ดีเรารักษาไว้ได้ สิ่งนี้มันเป็นปัจจุบันเรานี้ ปัจจุบันเรานะ ชีวิตเราจะมีความรื่นริงอาจหาญ

นะ ชีวิตจะมีความรื่นเริง ชีวิตมีความสุขมาก ความสุขที่ว่าเห็นเขาไปมาทั่ว เห็นเขาเป็นไปมานะ มันก็ต้องไปจับสิ่งต่างๆ มาเห็นใหม่

เวลาเราออกไปวิวเหมือนกัน เวลาพระเรานี้ออกไปรดคงควัตร ออกไปรดคงค์เห็นใหม่ รุดคงค์ไปต่างๆ มันไปพบสิ่งใดมาละ ถ้าเป็นสิ่งที่ดีมา ประสบการณ์ชีวิตก็อันนี้มา ถ้าไป ประสบการณ์สิ่งต่างๆ สิ่งที่มีมัน... แล้วมันต้องมีหมด มันต้องมีการกระทบกระทั่ง การกระทบกระทั่งอันนี้มันเป็นเรื่องธรรมดาใจ มันเป็นสัจจะความจริง แล้วเราเอามาเป็นคติเตือนใจ เรา

ถ้าเอามาเป็นคติเตือนใจเรานี่ ชีวิตนี้ คุณิ แม้แต่ในปัจจุบัน ในวันหนึ่งอารมณ์เรายัง เปลี่ยนแปลงได้ขนาดนี้ ถ้าเรารักษาอารมณ์ของเราได้ดีขึ้นมา แล้วอารมณ์ตัวนี้มันจะย้อนกลับมา จากภายใน เห็นใหม่ งานภายนอก งานภายใน งานของพระ เราไปมองงานทางวัตถุกัน เราสร้างสิ่ง ต่างๆ กัน อันนั้นมันเป็นหน้าที่นะ มันเป็นที่ มันเป็นหน้าที่ มันเป็นข้อวัตรปฏิบัติ ข้อวัตรเห็นใหม่ ข้อวัตร เครื่องดำเนิน

ถ้าเรามีข้อวัตรเหมือนกฐนจรจรเลย ทุกคนรับรู้กฐนจรจรนี้ เวลาขึ้นไปบนถนนหนทางแล้ว นี่เราไปตามกฐนนั้น มันไปตามนั้นมันก็ไม่มียุบัติเหตุ เห็นใหม่ นี่ก็เหมือนกัน ข้อวัตรปฏิบัติมันก็เป็นกฐนให้หัวใจนี้บังคับหัวใจนี้ไป แล้วเวลารถมันไปติด รถมันมียุบัติเหตุ รถต่างๆ นี่ก็เหมือนกัน เวลาเราทำหน้าที่การงานออกไปนะ มันจะมีอุบัติเหตุ มันมีอุปสรรคต่างๆ อันนี้เราก็แก้ไขของเรา ไป

ถ้าเราแก้ไขของเราไป ใจมันเห็นใจ ใจมันพัฒนาขึ้นมาใจ ถ้ามันเห็นสภาวะแบบนี้ นี่ข้อ วัตรปฏิบัติ คัดแปลงใจ แล้วใจไปทำซ้ำทำซาก เห็นใหม่ คุณิ เวลาเราทำข้อวัตรปฏิบัติ มันมีวันจบ สิ้นใหม่ละ ในเมื่อเรายังมีชีวิตอยู่ เรามีการใช้สอยอยู่ เราต้องใช้ประสบการณ์อย่างนี้อยู่ มันก็ต้อง ใช้แบบนี้ไป ถึงที่สุด เวลาพระอรหันต์ในสมัยพุทธกาล เห็นใหม่ มีความวิตกขึ้นมาเราจะต้องลง อุโบสถใหม่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้มาโดยฤทธิ์เลยนะ

“ถ้าเธอไม่ลงอุโบสถ เธอไม่ทำข้อวัตรปฏิบัติไว้แล้ว ใครจะทำละ”

เห็นใหม่ เป็นคติเป็นตัวอย่าง แม้แต่ผู้ที่สิ้นกิเลสแล้วก็ยังต้องดำรงชีวิตอย่างนี้ไป ใช้ชีวิต อย่างนี้ไป แต่ใช้ชีวิตแบบผู้ที่ไม่คิดไม่ข้อง ผู้ที่รู้เท่าทันความจริง รู้เท่าทันความจริง เราใช้เขา แต่

ถ้าเราไม่รู้เท่าทันความจริงนะ เขาใช้เรา เพราะเราต้องทำตามสภาวะแบบนั้น แล้วมันเหนื่อยหน่าย มันไม่อยากทำ มันต่อต้านไง มันต่อต้านเพราะกิเลสมันอยากสะดวกสบาย ข้อวัตรมันคัดแปลง อย่างนี้ คัดแปลงว่าถ้ามันเหนื่อยหน่าย มันต่อต้านนี้ทำให้มันเป็นนิสัย ถ้าขอนิสัยแล้วได้ตามนิสัย นั้น นิสัยนั้นมันจะคัดแปลงตัวเองขึ้นมา เห็นใหม่ นี้อุปัชฌายวัตร อาจารย์วัตร อากันตุกวัตร

วัตรต่างๆ นี่มันข้อปฏิบัติ มันเป็นกฎจรรยาที่รตมันจะไปด้วยความราบรื่น ถ้าไปราบรื่น มันก็มีความสมานฉันท์ เห็นใหม่ ในหมู่สงฆ์มีความร่วมเย็นเป็นสุข สุขจากภายนอก ถ้าความสุข จากภายนอกมันไว้เนื้อเชื่อใจกัน นี่ธรรมะมันก็จะออกแล้ว ถ้าเราไว้เนื้อเชื่อใจกัน การสนทนา ธรรมเป็นมงคลอย่างยิ่ง การสนทนาธรรม เวลาพูดถึงธรรมะขึ้นมาเนี่ย ธรรมสากัจฉา เอตมมุงคค มุตตมฺ เรายกก็กล่าวถามกล่าวตอบกัน เพราะอะไร? เพราะมันผิดถูกมันตามข้อเท็จจริง ไม่ใช่ผิดถูกด้วย กิเลสค้นหาที่เราจะบังคับให้มันถูก ไม่ใช่อย่างนั้นหรือ มันเป็นผิดถูกตามข้อเท็จจริง เห็นใหม่

ถ้าข้อเท็จจริงนี้เราพัฒนาขึ้นมา ถ้าอุคิภาวะเราไม่ถึงเราก็แก้ไขของเราไป การแก้ไขเห็น ใหม่ มันก็แก้ไขเพิ่มมากขึ้น นี่คบมิตรดี มิตรแท้จะปกป้องเราต่อเมื่อแม้แต่เราผิดพลาด เรา พลังพลอ มิตรก็ยังคุ้มครองเรา คนเทียมมิตร เราคิดขนาดไหนนะเขาก็ทำให้เราเสียหาย เพราะ อะไร? เพราะเขาต้องการผลประโยชน์ มิตรแท้ มิตรเทียม เห็นใหม่

แล้วเรacbบัณฑิตเห็นใหม่ ในหัวใจของเราเนี่ย ถ้าคบมิตรดีคบธรรมะ คบสัจจะความจริง แล้วเวลาสนทนาธรรมขึ้นมาแล้วเนี่ย สิ่งนี้มันไม่เป็นความจริง มันไม่จริงมันก็เป็นมิตรเทียม มิตร เทียมก็เทียมอยู่กับใจเรา มันเกาะอยู่กับใจเรามา แล้วเราสนทนาธรรม เวลาสนทนาธรรม แลกเปลี่ยนทัศนคติกัน แล้วครูบาอาจารย์คอยแก้ไข เห็นใหม่ เปลี่ยนจากมิตรเทียมให้มันเป็นมิตร แท้

มิตรแท้มันเป็นธรรมะ ธรรมะมันอยู่กับหัวใจของเรา มิตรเทียม เห็นใหม่ นี่ธรรม กุศล- อกุศล ธรรมะฝ่ายดำ ธรรมะทำให้เราเสียหาย ธรรมะทำให้เราเสียเวลา ธรรมเหมือนกันนะ เพราะ โลกเป็นอย่างนี้ นี่ธรรมะๆ ธรรมชาติเป็นอย่างนี้ ธรรมชาติมันก็แปรปรวนตลอดเวลา ธรรมะมันก็ สัพเพ ธรรมมา อนตฺตา มันก็เจริญแล้วเสื่อมในหัวใจอยู่ตลอดเวลา

แต่ถึงที่สุดแล้วอุปธรรมนี้ อุปธรรม ธรรมะแท้มันเหนือธรรมชาติ เพราะอะไร? เรา รู้ สัจจะธรรมชาติแล้วเราปล่อยธรรมชาติไว้ตามความเป็นจริง เราปล่อย ฟังว่าเราปล่อยลิ ธรรมชาติ มันเป็นธรรมชาติ เราปล่อยธรรมชาติไว้ให้เป็นตามความเป็นจริง แล้วเราอยู่เหนือธรรมชาติ

ธรรมชาตินี้จะแปรปรวนไปไม่ได้ ถ้าเราเป็นธรรมชาติเราก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เราก็เวียน
ไปกับธรรมชาติ เห็นไหม

แต่เริ่มต้นธรรมะคือธรรมชาติ ก็ใช่ เพราะอะไร? การเกิดก็เป็นธรรม เห็นไหมนี่เกิดมา
อู๊วๆ เกิดมานี่พ่อแม่คืออกติใจ นี่ก็เป็นธรรม แล้วทุกข์ร้อนไหมล่ะ ก็ทุกข์น่าดูเลย แล้วพ่อแม่รัก
ไหม พ่อแม่ปรนเปรอให้มีความสุขไหม ก็มีความสุขชั่วคราวเห็นไหม นี่ก็เป็นธรรม เป็นธรรม
ทั้งนั้นนะ แต่ธรรมของโลก ธรรมโดยสมมุติใจ

แล้วธรรมโดยวิมุติดีละ ถ้าธรรมโดยสังจะความจริงธรรมโดยวิมุติขึ้นมา นี่ สิ่งนี้มัน
แปรปรวนไป แล้วมันก็เหมือนกับพื้นดิน เหมือนแผ่นดิน เหมือนน้ำ เหมือนอากาศ ที่มันทำให้พืช
พันธุ์ธัญญาหารเจริญงอกงามขึ้นมา ธรรมชาติอย่างนี้ทำให้เรารู้กฎธรรมชาติ ทำให้รู้การ
แปรปรวนธรรมชาติ เห็นไหม สัพเพ ธมฺมา อนตฺตา สมာธิกิ์เสื่อม ปัญญาเวลาเกิดขึ้นก็ชั่วคราวๆ
นี่สัพเพ ธมฺมา อนตฺตา มันเป็นอนัตตาอยู่แล้ว เห็นไหม

แล้วเราก็อ่าสิ่งนี้เป็นธรรม อนัตตาก็เรารู้แล้วเราก็ปล่อยวางแล้ว ปล่อยวางโดยสมมุติ เห็น
ไหม มันก็ไม่ใช่ความจริง ถ้าปล่อยวางโดยสังจะความจริง มันปล่อยวางมันขาด มันสมุจเฉท
ปหานเป็นอกุปปรธรรม ถ้าเป็นอกุปปรธรรมเป็นธรรมของเรา สังจะความจริงของเรานี้ สมมุติกับ
วิมุติมันก็อยู่กับใจเรานี้ เพราะใจเรามีความรู้สึกอยู่ ถ้ามันปล่อยวางได้จริงนะ ปล่อยได้จริงนะ
ปล่อยได้จริง วางได้จริง มันก็เป็นความจริงขึ้นมา เห็นไหม

แล้วชีวิตนี้มันคืออะไรล่ะ? ชีวิตนี้คือไออุ่น ไออุ่นพลังงานตัวนี้มันเกิดมาแล้ว เราเกิดมาเรา
มีอำนาจาสนาเพราะอะไร? เพราะเรามีร่างกายนี้บีบคั้น เรามีปัจจัยเครื่องอาศัยต้องบีบคั้น ถ้าเป็น
เทวดา อินทร์ พรหม ของเขาเป็นทิพย์ เขาก็เปล็ดเพลินไปของเขา เราเป็นมนุษย์ขึ้นมาเรามีบีบ
คั้นอย่างนี้ บีบคั้นให้เราตื่นตัวขึ้นมา บีบคั้นให้เรารู้สึกตัวขึ้นมา บีบคั้นให้เราแสวงหา เพราะเราอยู่
เฉยๆ ไม่ได้ เราจะอยู่เฉยไม่ได้นะ ตัวนี้จะบีบคั้นตลอดไป สิ่งนี้มันบีบคั้นมันทำลายเราอยู่
ตลอดเวลา

แล้วมันเตือนใจ นี่เห็นไหม เวลาเราตายไปพญายมถามว่า

“เห็นธรรมะไหมๆ”

“ไม่เห็นหรอก”

“ไม่เห็นคนเกิดหรือ? ไม่เห็นคนแก่หรือ? ไม่เห็นคนตายหรือ?”

เห็นตลอดเวลา นี่ธรรมะมันเตือนตลอดเวลา เราก็ต้องเป็นอย่างนั้นตลอดเวลา เห็นไหม ร่างกายของมนุษย์ สภาพะของภพมนุษย์มันบีบคั้นอย่างนี้ บีบคั้นให้เราแสวงหา บีบคั้นให้เรา คั่นคว้า ให้ทำให้เกิดขึ้นมาในหัวใจ ถ้าเราทำเราคั่นเกิดมาในหัวใจ มันจะเข้าใจ ชีวิตคือไออุ่น ไออุ่นเฉยๆ ไออุ่นพลังงานเฉยๆ

แต่นิพพานล่ะ นิพพานนี่สิ่งนี้มันพ้นออกไป มันเข้าใจเรื่องชีวิตแล้วมันปล่อยวางชีวิต ธรรมนี่เหนือธรรมชาติ เหนือธรรมชาติเพราะรู้อันจริง เพราะเป็นอกุปปรธรรม มันขัดแย้งกับ ธรรมชาติ เพราะธรรมชาติมันแปรปรวน แล้วนี่มันไม่แปรปรวนนะ มันคงที่ มันจะเป็นธรรมชาติ ได้อย่างไร มันเหนือธรรมชาติมันถึงไม่แปรปรวนไปตามธรรมชาติเขา มันพ้นออกไปจาก ธรรมชาติ

แล้วอยู่ที่ไหน? อยู่ที่ที่มันแปรปรวนนี่แหละ อยู่ที่ๆ มันทุกข์ยากอยู่ที่นี่ อยู่ที่มันกำลังหว่านหา อนาคตอยู่ที่นี่ ถ้ามันเข้าใจจริงมันจะปล่อยวางเดี๋ยวนี้ แล้วมันคงที่ของมันเดี๋ยวนี้ เห็นไหม นี่จาก สมมุติ สมมุติทั้งนั้น นี่ธรรมะที่ครูบาอาจารย์แสดงอยู่ เป็นจริงของท่าน สมมุติของเรา เพราะเราจำ มา เราฟังมา เดียวก็ลืม เดียวก็ตั้งใจ เดียวพยายามจะคั่นคว้า พยายามจะคิดตามให้ทัน เห็นไหม สมมุติทั้งนั้นนะ

สมมุติไปก่อน สมมุติแล้วเราตั้งใจความจริงตามข้อวัตรปฏิบัติปฏิบัติปฏิบัติเครื่องดำเนินไป ถึง ที่สุดแล้วมันจะเป็นกำลังของเราขึ้นมา มันเป็นธรรมนะ สังขธรรมเกิดขึ้นมา ปัญญามันเกิดขึ้นมา มันทันนะ ทันความคิดตัวเอง ถึงที่สุดแล้วนะมันปล่อยวาง ปล่อยวางที่เรารู้อันนี้แหละ ถ้าเราไม่ ปล่อยวางที่รู้อันนี้ นะ พาหนะที่เรามานี้ เราอยู่ในพาหนะเราจะขึ้นมาบนนี้ไม่ได้เลย เราอดมันไว้ ข้างล่าง เห็นไหม ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เหมือนกัน เป็นพาหนะเครื่องดำเนิน ไป ถึงที่สุดแล้วปล่อยวางหมดเลย เรารู้อันจริงจากใจของเรา เอวัง